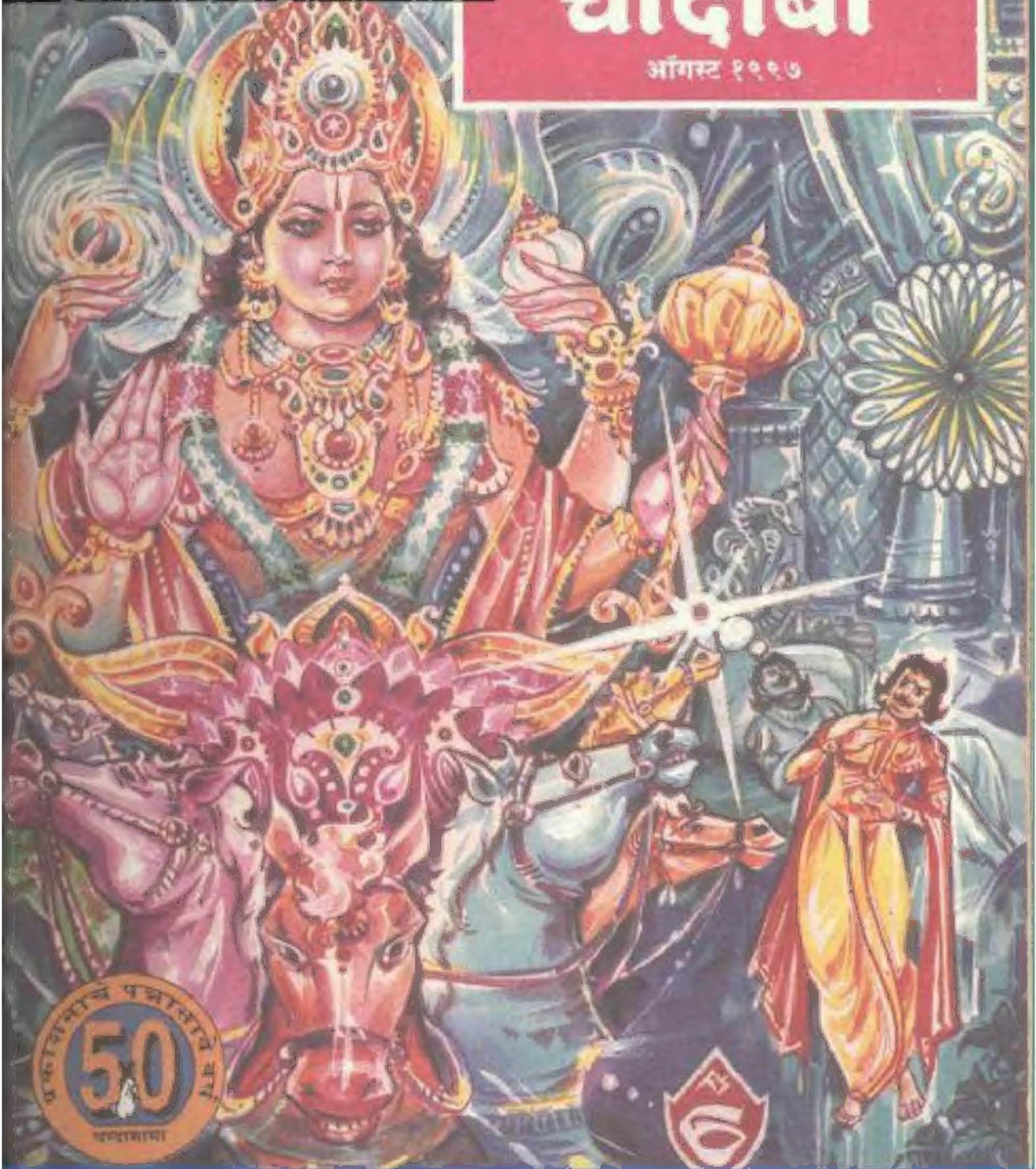

चांदोबा

ऑगस्ट १९९७

५०
पञ्चांग
५०
पञ्चांग

CHANDAMAMA

It unfolds the glory of India—both past and present—through stories, month after month.

Spread over 64 pages teeming with colourful illustrations, the magazine presents an exciting selection of tales from mythology, legends, historical episodes, glimpses of great lives, creative stories of today and knowledge that matters.

In 11 languages and in Sanskrit too.

Address your subscription enquiries to:
DOLTON AGENCIES 188 N.S.K. ROAD MADRAS-600 028

विश्व समाचार

ब्रिटनचे नवे प्रधानमन्त्री

स्वातंत्र्यसंग्रामाचा चौदा वर्षांचा एक मुक्ता शाळेत विकत होता. शाळेची कसक शिस्त पाठ्याने वर्दीण करून, वर सोडून वेळट घडवण्यासाठी वसुधावती पडून जाचवे लावने करताने, पण तसे फट्टाकले नाही, झोडीस तपासूनची सोष्ट आहे. हा मुलगा मोठा होऊन आता ब्रिटनचा प्रधान बनतो म्हणून १०, काबुलिंग स्ट्रीट येथे झाला आहे.

त्याचे नाव आहे टोनी ब्लेयर. १ मे रोजी ब्रिटन मध्ये ज्या सार्वत्रिक निवडणुका झाल्या, त्यात टोनी ब्लेयरच्या आवडीनेदार लॅबर पक्षाचे अखुलपूर्वी विजय मिळवला. सत्तासुद्ध काढतच वेळेकडे पडाला हाचून राज्य शासन हाती येताने, हाभूता-आफ कामिन्सचा एकुण राभासासंख्या ६५१ आहे. या निवडणुकीत लॅबर पार्टीने ४१%, सत्तासुद्ध काढतचवेटिव्ह ने १६३३३ निवडणुका इमावतीने ४१ भागा निवडल्या, बाकीच्या निवडल्यामध्ये काही राष्ट्रीय झाले व काही स्वतंत्र गुमेदवार आहेत.

ज्येष्ठते यातपिशा कोन्सर्वेटिव्ह पक्षाचे बळकट होते, ब्लेयरचा जन्म १९५३ मध्ये झाला. शास्त्रे शिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते कायदेशिरासाठी आक्सफर्ड विश्व विद्यालयात भरती झाले. मॅट जॉन कोलेजने त्यांच्या निष्कार पद्धतीला बळकट पडल्या आणि त्यांचा इंग्रिजोत विस्तृत केला. अध्यापक व महामंत्री निवडण्याच्या निवारांचा त्यांच्यावर प्रभाव पडला, लॅबर पक्षात सामील होण्यात या विचारांचा भाग महत्त्वाचा आहे. मजूर गणसंघटनेच्या बळकट्याचा पराजोत ते अखुल येथील

अखुली झाले. राजकीयताचा खोबात प्रवेश करण्यापूर्वी शाही काल त्यांनी बिकिनो केली.

१९८३ सेंबर पक्षाचे प्रतिनिधी नवून त्यांनी हाभुत जांच कायमनेकथे प्रवेश केला, त्यापेक्षा ते कायमने संपात कधी थपाचे सधस्य होते. १९९२ मध्ये जेव्हा मजूरपक्षाचे 'शाही कविनेट' चे आवडीजन केले, तेव्हा त्यांनी तेथे शान्ति व संरक्षण संग्रालले, यानंतर १९९४ मध्ये त्यांची लॅबर पार्टीचे महामध म्हुणून मेकणूक झाली. १९९६ त स्थापन झालेल्या या लॅबर पार्टीचे ते विखावे अध्यक्ष होत. सार्वत्रिक निवडणुकांपूर्वी झालेल्या सर्वेक्षण अभिप्रायात ६१ टक्के लोकांनी त्यांना देशाचे प्रधानमन्त्री निवडले, यापूर्वीचे प्रधानमन्त्री जॉन मेजर यांचा फक्त २९ टक्के मते मिळाली होती.

टोनी ब्लेयर यांनी आपला इतका बळकट विजय होईल अशी कायमनेही केला नव्हती. मजूर पक्ष निवडून येईल अशी लोकांना पूर्वी भासा होती; परंतु कायमनेटिव्ह पार्टीला कुलका जोरदार मार बसेल अशी त्यांना कल्पना नव्हती.

विजय जेव्हा दृढ झाला, तेव्हा आपल्या घरासमोर कमलेच्या फर्षीला खुदशुल ते द्खणाडे, "आपल्या यशात नवोदय सुरू झाला आहे. काही प्रमुख क्षेत्रात आपल्याला विशेष काम करावयाचे होते.

मुख्यतः आपल्या नासकांचे शिक्षण व त्यांच्या कल्याणकारी योजनांचे आधुनिकीकरण करायला हवे. राष्ट्रीय आरोग्याच्या संरक्षणासाठी आवश्यक व बरोबर सीपीय शुफलस्य काराचला ह्म्यात, अशा प्रकारच्या अत्यंत शोचरपका सोडवणारे लज येन्चित करायला हवे."

४६ वर्षे थपाचे टोनी ब्लेयर हे या छतकतसे सर्वात वस्ती थपाचे प्रधानमन्त्री आहेत हे त्यांचे वैशिष्ट्य म्हणायला हवे. १८१२ मध्ये लॉर्ड रिडिंग्गपुल आपल्या जगाच्या ४२ यशात ब्रिटनचे प्रधानमन्त्री बनले होते.

विनोदवा सल्ला

विनोद कुन्दनपुरला नवीनच आला. त्याचा शेजारी प्रदीप याच्याबद्दल लोक म्हणत की, तो विद्वान अन् बुद्धिमान आहे. विनोद प्रमाणेच त्याचे घरही मोठे आहे, त्याचीही दहा एकर जमीन आहे, सुन्दर मुशोल पत्नी अन् एक मुलगा आणि मुलगीही आहे. दहा लाख नकद रक्कम बाळगून आहे आणि दोघेही अगदी एकाच वयाने आहेत.

विनोद ज्या दिवशी गावात आला, त्याच दिवशी जाडून प्रदीपला भेटला आणि म्हणाला, "तुझ्या बाबतीत चौकशी करूनच मी तुझ्या शेजारी रहायला आलोय. जवला रहिवासी होण्यासाठी मला वेळोवेळी तुझा सल्ला द्याय."

प्रदीप हसून म्हणाला, "मी तर कुणाला सल्ला-बिड्डा न देण्याची शपथ घेतलोय. शेरामज नको करून घेवूस. सल्ला न दिला म्हणून काय झालो? आपण मित्र बनून

राह्या."

विनोद हसत म्हणाला, "पण एकेकांना सल्ला न दिला, तर मैत्री राहत नाही. तू वाटल तर सल्ला पेकी घेवूस, पण मी तुला केत गहीन."

"मला नाही कुणी सल्ला दिलेला आकड्या. म्हणूनच मी शपथ घेतलो की दुसऱ्या कुणाला कोही काही सूचना वा सल्ला देणार नाही. तुझ्या सल्ल्यांचा मला काहीही अप्रयोग होणार नाही. अन् बुद्धिमान माणूस गिनात भ्रमयोगाच काम करत नसतो." प्रदीपने विनोदला सावध केले.

"पण मी तुला सल्ला केत राहोन आणि जाबित करीत की तुझं मत चुकीचं आहे." विनोदनेही आवेशात येवून त्याला आव्हान दिले.

प्रदीप तुसलाच हसून गप्प राहिला. यानंतर एवदा दोघे भेटले, तेव्हा विनोदने

प्रदीपला सूचवले, "तुझ्याजवळ लाख रुपये आहेत. कुणाला तरी कर्जाकडे देवून व्याज घे अन् आपलं धन वाढव ना!"

"जे मागसं कर्ज पेटात, त्यांना स्वतःच्या अनेक अडचणी असतात. त्यामुळे ते वारंवारसाठी मुदत परत करू शकत नाहीत. त्यांच्यावर त्या दाखवून आपण गप्प राहिलो, तर जल्ल ते तो आपलीच कमजोरी समजून आपल्याला फसवतात. त्यामुळे व्याजानं रक्कम देण्याचा भन्दा करणाराच्या स्वाभावानं दया, करुणा अगदी नावालाही असू नये. आपला व्यवहार त्यांना कठोरपणेच संभाळायला हवा. माझ्याच्यानं ते जमणार नाही, प्रदीपने विनोदला सल्ला धडकवून लावला.

थोडे दिवस चुप राहिल्यावर विनोदने प्रदीपला आगवी एक सल्ला दिला - "तुझ्या मुलानं बुद्धि शिक्षण घेतलंय. शहरात फक्त त्याला, तिचे त्वाला चांगली तोकरी मिळू शकल आपल्या मुलीसाठी एकाच घर-जावई शोध. तो शेतीबाडीचं काम चांगलं संभाळेल. म्हत्वावरथात मुनेचं राज्य अन् तिचे टोमणे वाटून स्वतःला वाचवू शकशील. सून आपल्या सासऱ्याला नेहमी श्रद्धा मानते, पण मुली आपल्या आईबापांची सेवा करतात."

विनोदला हा सल्लाही प्रदीपला आवडला नाही. तो विनोदला म्हणाला, "पति-पत्नीमधे कसला भेद-भान, नाराजी किवा कलानं रहस्य असू नये. तसं न झालं, तर पत्नी आपल्या पतीला परका मानील. मुलगी सासरी राहाणं हाच चांगला दिवाच आहे. जावयाना आपल्या घरात बसवून कोणी कधी तुला राहू शकणार नाही. आता राहिली

मुनेची गोष्ट, ती परक्या घराने आपल्याकडे आलेली आहे. हो गोष्ट विसरून चातणार नाही. ती आता आपल्याचरोबरच रहायला आलेली आहे, ते नेहमी ध्यानात ठेवून तिला 'आपलीच' समजायला हवं. या गोष्टी नोंद घ्यानात ठेकल्या तर घरात कसली खडबड माजेल असं मला नाही वाटत."

काही दिवस गेल्यावर त्या भारात चौऱ्या दरवड्यांची संख्या वाढू लागली. ते जमतेला तऱ्हेतऱ्हेने सतावू लागले. अचानक ते एकाच गावात धाड घासून मालं लुटून निघून जात. पोलिसांना कसला पत्ता लाशण्यापूर्वी ते आपले काम करून निघून जात. यामुळे प्रत्येक गावातलं तरुण संघटित झाले. थोडेच सैनिक शिक्षण घेवून, हत्यारे वाळवून ते गावच्या रक्षणासाठी पुढे आले. तरीही लुटारू अचानक

हल्ला करीतच. कधी गाववाल्यांचा जय होई, तर कधी त्यांचा!

नेहमीप्रमाणेच याही वेळी विनोदने प्रदीपला खेळा बिला - "मारे पण तिजोरीतच ठेवले तर जोर ते लुटून पळून जातील. जोपर्यंत त्यांच्या या हालचाली सुरू आहेत, तोपर्यंत आपले धन, दानिने इत्यादी मागील दारी बाहेर करून पुरून सुरक्षित ठेवावं, हे बरे. मग दरोडेखोर आपले काही नुकसान करू शकणार नाहीत."

हा सल्लाही नाकारत प्रदीप विनोदला म्हणाला, "सर्व काही पुरून ठेवले, तर तिजोरी रिकामी दिसून चोरांना संशय येईल. ते आपल्याकडून खरे बदलून घेतील. तुझा हा सल्ला मला मुळीच पटत नाहीय."

विनोदने यावर विचारले, "मग काय

करायला हवं आपल्याला?"

"मी जे करीन, ते तुला मुळीच सांगणार नाही. तू काय करणार, हेही मी तुला विचारणार नाही." प्रदीप अुतरला.

आणखी काही दिवस येते, जमीनदार मोहनदास यांची वार्डे आजारी पडली. श्री मरणावर असेच सर्वांना वाटले. पण ती ठणठणीत बरी झाली. लवकरच ती सुतर वर्षाची होणार, म्हणून मोहनराय सोढया प्रमाणावर शुल्कव सज्ज करणार होता. त्यासाठी त्याने आसपासच्या गाववाल्यांनाही आमंत्रण दिले. पाहण्याच्या स्वागतासाठी त्याने चांगल्या होयी केला. पत्नी येणारांना मारबा देणारे मांडव नमवले; लैलबाईयानून येण-यासाठी आरामात रहाण्याची सोय केली, घोडानाड्यांतून येणाऱ्यांसाठी त्याहीपेक्षा चांगली व्यवस्था केली.

विनोदने जेव्हा याबद्दल ऐकले, तेव्हा तो प्रदीपला म्हणाला, "तू तर मोठा बुद्धिमान जाहेरू. जमीनदाराकडे तोकरी केलेस, त्याच्याशी मैत्री वाटवलीस तर तुम्ही बुद्धी जास्तच अजुळेल. एक घोडानाडी खरेदी कर अन् त्यातून अलसवाला जा, म्हणजे विशेष स्वागत होईल. परत आल्यावर घोडानाडीचा दळणवळणासाठी अुपयोग करून देता कसव."

प्रदीप हसून अुतरला, "जमीनदार तर पाहण्याच्या लायकीप्रमाणेच त्यांचे स्वागत करणार आहे. कुणाच्या अकलेशी त्यांचे काही पण-देणं नाहीय. घोडानाडीतून जाऊन मी माझे स्थान वाढवते, तर त्यानुरा मला भेटवस्तुही द्याव्या लागतील, जमीनदारांची

दोन्ती वाढवणं म्हणजे तलवारीच्या धारेवर चालण्यासारखं होईल. त्यांच्यापासून चार हात दुरू अन्तर्गत बरे. मी अजिबात गेलोच नाही, तर कदाचित भाषी बदनामी होईल, म्हणून मी आपला पायांच जाणार आहे. मला कोणी शोळवणारही नाही. नुसताच अुपस्थिती लावून परत येणार मी. आता राहिली घोडानाडीची गोष्ट. मी आपला साधा शेतकरी आहे. व्यापार करणं मला जमणार नाही." असे म्हणून विनोदचा हा अनाहुत सल्लाही प्रदीपने नाकारला.

"आपण पायी चाललो, तर हरकत नाही. पण आपल्या बायका कशा बरे चालत येतील? तुम्ही साठी बुद्धी नाही झालीय," विनोद रागावून म्हणाला.

क्षेणभर धावून प्रदीप म्हणाला, "तुझं मला काही साहीत नाही पण बाबाबलीत मी तुझं मत मुळीच विचारत येणार नाहीय. अत्मवान माग त्याचला तर मी एकटाच राईन." प्रदीपही चिडल्याच.

एक क्षण थांबून विनोद म्हणाला, "शेजारी जाहोत एकमेकांचे काही विषयात का होईना, पण आपल्याला एकमेकांच्या संगतीनं, मिळूनमिसळून रहायला हवं. या शुभ्सवात बायको अन् मुलांनाही घेऊन जावं असे वाटतंय मला. तुमच्याकडची माणसं न आली तर माझ्याकडचीही जायना तयार होणार नाहीत. तुम्ही याच आमच्या-बरोबर." अन् तो निघून गेला.

पण विनोद अग प्रदीपच तेवढे जमीन-दाराच्या शाची बुत्तरांना गेले. तिथे खूप गर्दी झाल्यामुळे काही गिरीबोही आल्या. ज्या

खिया आल्या होत्या, त्यांना पारच त्रास झाला. सर्वत घानगळ झाल्याने काहीजण जखमीही झाले. काहीजण लावारी झाले अन् त्यांना इस्पितळात भरती करावे लागले. खासाडी पाहण्याच्या बैलगाड्या अन् घोडानाड्यांचा कायर करावा लागला. पाहण्याचारांना लागलेल्या खचपिकाही अधिक रकमेच्या भेटकतु जमीनदारांना मिळाव्या.

तिथे रहाणे गैरसोयीचे असल्याचे जाणवल्याबरोबर विनोद न प्रदीपने तेथून बाहेरता पाह घेतला व ते मध्यरात्र होनाहोता कुन्दनपुरला पोचले.

कुन्दनपुरात त्यावेळी गडबड बुडालेली होती. आसन्न न करता दरोडेखोर गावात भुत्तराचे लोकांकडले. दरोडेखोरांनी कुपचाप एका मरात घुसून तिजोरी अुपडली. त्यात

काहीही न मिळाल्यामुळे त्यांनी घरातल्या लोकाना मारपीट केली. नंतर ते विनोदच्या घरात घुसले. तिजोरीतून दहा हजार नकाद व दोन तोंळे सोन्याचे दागिने त्यांनी अचलले, पण ते केव्हा पळून जाऊ लागले. तेव्हा गावच्या युवसेनेने त्यांना पकडले आणि विनोदच्या घराच्या त्यांनी त्यांच्या वस्तु परत मिळवून दिल्या, चेराच्या हातून मार खावेल्या बुड्याची शारीरिक स्थिती नाजूक होती. त्या सर्वांकर भुपचार चालू होते.

हे ऐकल्यावर प्रदीप विनोदला म्हणाला, "तू मोठा आक्रमण आहेस बघ," "हे माग्य नव्हे, माझी बुद्धिमानी आहे." विनोद भवति म्हणाला, "तुझा बुद्धिमानो काय वर्णाली! तुझी बुद्धी तर निरुपयोगी कामात खपत आहे, फुकट जात आहे, तू जोपर्यंत मला सल्ले देणं सोडणार नाहीस, तोपर्यंत मी तुझ्या बुद्धिमानांना काद ईशार नाही. तुजं मज्जं जालंय, ते केवळ माग्यानंच!" प्रदीप पुन्हा बोलला.

यावर हसत हसत विनोद म्हणाला, "तुला सल्ला देत रहाण्यातच माझं कार्य साधलं जातंय, तुला वाटत असेल की मी तुला सूचना, सल्ले देण्याचा प्रयत्न करत

बसतो, पण वास्तविक एका निराक्रया पद्धतीने मी तुझ्याकडूनच सल्ले मिळवत राहिलो. माचणारी करापची इच्छा होती माझी पण तू मनाई केलीय; घर-जापरी भागू पाहिजे, तेव्हाही तूच मनाई केलीय. चोरापासून धन कसं वाचवाय हे तूच शिकवलंस, जमीनदाराकडील गुलामाबाबत ही मी तुझ्याच सूचना पाडल्या, तू तर समजत राहिलास की मी तुला सल्ले देत होतो, पण हे नाही ओळखलंस की मीच दर वेळी तुमं मत विचारत होतो. यात माझी बुद्धिमानी नव्हती, तर काय होतं!"

प्रदीपचा चेहरा आता मात्र निस्तेज झाला! तो म्हणाला, "तूच म्हरा बुद्धिमान आहेस हे कबूल करतो मी. मला नकळत माझ्याकडून सल्ला मिळवत त्याच पालत करत राहिलास तू, इतकंच नव्हे, तर माझ्या नकळत काही कथ्य आहे, हे अघट केलेस तू! बापुडे तू कुचवणें सल्ला मागितलास तरी अवश्य देईन मी, कारण माझ्या वस्त्याने दुसऱ्यांचं भल होय, हे आता सिद्ध जातंय."

तेव्हापासून विनोद आणि प्रदीपने मरेपर्यंत अराम शेजाऱ्यांमाणे जीवन व्यतीत केले.

अनैतिक राज्य

भू पाल देशात अनीती मयदिवाहेच पोचली. राज्याच्या सगळ्याच्या सगळा जोकरवर्म नाचसाबू बनला. परिस्थिती अशी बनली की, लाच दिव्यावाचून कोणतेच काम होईनाय झाले. गुप्तचराकडून राजाच्या ही हकिकत कळली अन् त्याने मन्त्र्याला बोलावून सल्ला-मसलत केली.

राजा म्हणाला, "महामन्त्री, ही हकिकत कळून माझे मन व्याकूळ झालंय. आपण वे काही, जमं कर्म करू इच्छाल, तसे करा अन् हा वनीतोचा राक्षस आपल्या राज्यातून पळवून लावा. पासाठी मी आपणाला पंधरा दिवसांची मुदत देत आहे."

पंधरा दिवसांच्या मुदतीच्या अटीने मंत्री पाचवून गेला. त्याने नगरातल्या सर्व लोकनांची बैठक बोलावली, आश्चर्य प्रकट करत सर्वजण म्हणाले, "आपल्या देशात अनीती?" लाचखोरीचा अन्त करायची

सर्वांनीच ताबडतोब क्षपश घेतली. ते खोट बोलत आहेत, नाटक करत आहेत हे मन्त्र्याला समजलेच नाही. आपली प्रतिज्ञा विसरले नाहीत, तरी दुसऱ्या दिवसापासून ते नेहमीप्रमाणेच लाच साडू लागले. वाघ एकदा माणसाच्या रजाला बटावना, की तो जापली स्वयं घोडीच सोडणार? लाचखोऱ्याही एक अशी मक्य आहे, की ती सोडणं नेकनां शक्य झालं नाही. ते लाच घेतच राहिले.

आपल्या विश्वाभू धरगड्यांकडून मन्त्र्याने हे सर्व जाणले, राजवाड्यातून परत येऊन या दिशेने काय करावे याकडून ती गंभीरपणे विचार करत बसला; लाचखोरीचा अन्त कसा करावा?

मन्त्र्याची भुदासो पाहून मन्त्र्याच्या आयकोने कादप विचारले. त्याने राज्यात पसरलेली अनीती व राजाज्ञेची माहिती देत विला मांगितले, "राजाने दिलेली मुदत दोन

विजयात रांगवे आहे. अनीतो होसी वगैरेच चालू आहे. सर्वचे सर्व नोकर सोगरेडे अन् वदमाश आहेत. त्यांची प्रतिज्ञा छोटी अन् मोठी आहे."

सणभर विचार करून मन्त्र्याची बायको म्हणून म्हणाली, "हं, इतकी छोटी गोष्ट, अन् तुम्ही इतके त्रासून गेलात? ही काहीच समस्या घडू करतायचा मार्ग जमा आहे..." म्हणत तिने नवऱ्याला काय करावे याबद्दल सूचना दिली. मित्र्या बोलण्याचा त्याने स्तूप विचार केला अन् प्राप्त परिस्थितीत त्याशिवाय अन्य मार्ग नसल्याचे ओळखले.

टरलेली मूर्त संपल्याच्या दुसऱ्या दिवशी मन्त्र्याने अभिनन्दन करत राजा म्हणाला, "अरे वा! पंधरा दिवसात तुम्ही लाचशाजु पगाराचा राजस राज्यातून हट्टार केलात! अनीतो घाबरेन टाकलीत! अद्या अररभोत आपणाला 'दिशरत्न' पदवी देऊन मी आपला सत्कार करणार आहे."

मन्त्री आनन्दाने घरी येऊन बायकोचे खाभार मानत म्हणाला, "तू सांगिसल्या प्रमाणे राजाला बातम्या पुरवणाऱ्या गुप्तहरांना मारी वशिष्ठ देऊन राजाला चुकीची माहिती

देण्यात यशस्व झालो मी. त्यांचे कोणते अस्त्र राजा समजला की पहातापहाता सर्वे नोकर सदाचारी बनलेत. त्याच्या दृष्टीने तर हा कर्मात्कारच होतो! गुप्तहरांना मी दिलेली दक्षम माझ्या हाताखाली काम करणाऱ्या मुख्य नोकराकडून मी वसूल केली. त्याने ती त्याच्या हाताखालच्याकडून वसूल केली असेल."

"देवात अनीतो इतक्या घराला का गेली, याचा तुम्ही विचार केलात?" बायकोने त्याला विचारले.

"तुच सांग" कसा भाव एकट करत मन्त्र्याने बायकोकडे पहाताच ती बोलू लागली, "अनीतोची राक्षसोण बहुमुर्ती आहे. राजांनी म्हणजे काय, हे जवळ राजाला कळत नाही, ज्याच्यात शासन चालवण्याची क्षमता नाही, त्याचे मित्रासनावर वसणं - हेच मुळी अनीतोकारक आहे. त्यामुळेच राज्यात अनीतो फैलावलीय. तिचा तसा नाच चाललाय."

काहीही असो; भूपाल देशच्या सर्व लोकांना अनीतोची सवय लागली. लाच घेणं अन् देणं ही त्यांना अतिसामान्य गोष्ट वाटू लागली.

सम्राट अशोक

६

(योर्ये चक्रवर्ती विन्दुसार राजाची असतांना, तक्षशिलाज्ये वड झाले. विन्दुसारचा थोरला मुलगा मुशेम वाने बॅड मोडून काढण्यात जराही रुचि राखली नाही. सर्वात लहान अशोक याने मात्र ती जबाबदारी भुचलली. घोंगेने सैन्य बरेचतर घेऊन जाऊन एकाच दिवसात बंड मोडून काढले. बंडखोराना मृत्युदंड देऊन तो राजधानीकडे परत निघाला. फक्त जेष्ठापूतीच त्याला ठार कापवची रीतना मुशेपाने वाचवली, वण तयार ती अयशस्वी झाली.) - वाचनार

जुनरमीमेकर घडलेल्या अपघाताचे सविस्तर वर्णन प्रधानमन्त्री ब्रह्माटक याने राजा विन्दुसारला सांगितले. याबद्दल आश्चर्य व खेद एकट करत विन्दुसार म्हणाला, "अपघाताचं वर्णन ऐकून मला धक्काच बसलाय. पण अशोक तर सुरक्षित आहे न? तो मरतामरता वाचला न? अशोकचं ब्यूह-कौशल्य अन् त्याच्या विजयाचं वर्णन तुमच्या तांडून ऐकायसाठी मोठ्या खुसुकतेने मी

तुमची वाट पहात होतो. याबद्दल अशोकची प्रशंसा केल्यावाचून रहात नाहीय मला! त्याला भेटायला मी फार आतुर होतो; पण ही बाईट बातमी मात्र काती आली. या अपघाताममो कुणाचा हात आहे; कोणत्या अुद्देशाने तो घडवण्यात आला, याची माहिती काढायला हवी."

प्रधानमन्त्री पावर काहीच बोलला नाही. राजा पुढे बोलू लागला, "मला अंन वाटतंय

की तल्लशिनातील काही बंडखोर इथे रातघानीत हजर बसावेत. अशोकने सहजपणे बंड मोडून टाकल्यामुळे हे लोक माराज अमलीत, त्याचा द्वेष करत अमलीत, अशोकला खालत फाटल्या कारस्थानात त्याचाच हात असला पाहिजे. महामन्त्री, तुमचं काय धन?"

"बांधारलून खडक इकलण्यापैकी काहीजण पकडले गेले आहेत. आपले नगरपालक त्यांची चौकशी करत आहेत. ते कोणत्याही शक्ती इथे येतील." मन्त्री श्रृंगारला.

"यत्नार्थ जमा की, आधून इतर काही लोकांबरोबर शंका घेत जाणात?" राजाने श्रृंगारला.

"होय महाराज, आपला अंदाज बरोबर

आहे." प्रधानमन्त्री म्हणाला, त्याचा अन्दाज ऐकून राजा अवाक झाला. अपघाताच्या मुळाशी कोणकोण आहेत, हे जाणवला तो श्रृंगार होता. आपल्या राज्यात असे दुष्ट कोणी असू शकतील, हे रागधरिवराविरुद्ध काही कारस्थान करत असतील अशा त्याने स्पष्टासाठी विचार केला नव्हता.

त्या निशान राजमहालात एक भयंकर शांतता पसरली होती, थोड्याच वेळात नगरपालक तेथे आला अन् त्याने राजाचा व मन्त्र्याला नमस्कार केला, त्याचा चेहरा आनंद दिशत होता.

राजाने विचारले, "आपली चौकशी पुरी झाली?"

नगरपालक हळूच उत्तरला, "होय महाराज."

"नाही प्रभु, बांधाचे दगड श्रृंगारच दिले करून तेथे लाकडी फळ्या लावलेल्या होत्या. खालून त्या बराश्या हलवल्याबरोबर वरचे दगड गडपवत सैन्यावर येऊन पडले. अशा प्रकारे लाकडी फळ्या लावण्यासाठी जूप कष्ट घ्यावे लागतात. कमीत कमी शंभर माणसे तरी या कामावर लागली असली पाहिजेत. यावरून जमं मिळत होती की, या कारस्थानामागे एक सुनिश्चित योजना आहे. शत्रूचे मोठ्या हुशारीने योजना बनवली की, लोकांना वाटावे - हा सोपारोगाने घडलेला अपघात आहे." नगरपालकाने आपले म्हणणे राजासमोर मांडले.

"माझा तर विश्वासच बसत नाहीय, दलनायक आणि आपले काही सैनिक

सकाळपासून शुद्यानाजवळच तर होते! त्यांच्यापासून तपून इतक्या मोठ्या संख्येने लोकांनी हे काम कसं पार पाडले असेल?" राजाने विचारले.

"आपल्या दलनायकांपैकीच एकाचे त्यांना मदत केली; सर्व प्रकारचं बहाण्य दिले. त्याच्याच नजरेद्वारे हे काम केले गेले." नगरपालक संमत आवाजात बोलला.

"इतकी हिंमत? आजपर्यंत मीच सैन्याच्या कोणत्याही दलनायकात इतका मोठा रावद्रोह करामतचं साहस केले नाही." राजाने आश्चर्य प्रकट केले.

"मौर्य सिंहासनावर बसणाऱ्या भावी युवराजानेच एकाद्या दलनायकाला लालूच दाखवून, प्रलोभन देवून असे काही करायचं करवले, अन् एकाद्या दलनायक राजद्रोह करत घडला, तर त्यात आश्चर्य ते कमलं महाराज?" नगरपालक विनयपूर्वक बोलला.

"काय म्हणत आहात तुम्ही?" राजाच्या आश्चर्याला पारावार नव्हता.

"जमा असावी महाराज! माझा न्याय्य शोधानं मता ज्या लया गोष्टी समजल्या त्या आपणाला मागणं हे माझं धर्मकर्तव्य आहे. त्यामुळे मी जे सांगतो आहे, ते सारं सत्य आहे; केवळ सत्यच ! दुसरं काही बोलायचं साहस नाही माझ्यात!" नगरपालक दामपणे बोलला.

थोडा वेळ तिथे गत्यंत शान्तता पसरली. स्वतःला सावरत राजा म्हणाला, "तुम्हावर माझा पूर्ण विश्वास आहे हे माझं तुम्ही माझ्या पासून संपवले नाहीत, ते निर्भीडपणे समोर

प्रकट केलेत यामाठी अन् तुमच्या राजभक्तीसाठी मी मनःपूर्वक तुमचं अभिनंदन करतो." राजा बोलला.

"हे सर्व सांगताना माझावर काय ब्रेतलं याचा कोणी अंदाजच करू शकणार नाही. माझं हृदय दुःखानं वळून जात होतं, बेचनेनं तडफडत होतं! तरीही आपलं कर्तव्य निभावण्यासाठी मनावर दगड ठेवून मी इथे आलोय. जमा असावी महाराज!" नगरपालक दबक्या आवाजात बोलला.

इतका वेळ प्रधानमन्त्री मौन राहून दोघांमधील हा संवाद ऐकत बसून होता. तो नगरपालकाला म्हणाला, "आपलं हृदय पाहूनही कठोर बनवायची वेळ जालेली आहे. आपल्या महाराजांसाठी, आपल्या राज्यासाठी, अन् राजपरिवाराच्या गौरवासाठी,

अपघातक हे रहस्य अगदी गुप्तच ठेवायला हव. या कारस्थानान्वल कोणासाठी काहीही करू देता कामा नये, पकडले गेलेले कारस्थानी, ताच्या भेतलेला दलनायक किंवा यासंबंधित कोणीही माणूस काहीच प्रोत्साहन नाही, असं वातावरण निर्माण व्हाय की, जपू कही असा कुठला अपघात घडलाच नव्हती. नंतर तो राजाला म्हणाला, "माझी अपेक्षा आहे, की महापुज्यां मादना या बोलण्याची सहमत आहेत."

राजा विव्दुसार दुःखभरल्या छीण आवाजात म्हणाला, "महामंत्र्यांचो बुद्धि-मर्ती अन् धिवेक थाबल अदर वाटटोय मता!"

स्वतःशौच बडबल्याप्रमाणे नगरपालक महामन्त्र्याला म्हणाला, "ते सर्व मिळून शंभरापेक्षा अधिक अरावील." त्याच्या बोलण्याचा प्रतलव असा होता की, 'इतक्या

सर्वांना वृष तरी पाल ठेवता येईल?"

"असले म्हणून काय झाले? त्यांचे तोंड कायमच अन्न करा, काशी या स्थाना! हे काम अद्या सूर्योदयापूर्वीच व्हाव, सकाळी लोकांना सांगता येईल की, 'अश्वेकच्या हत्येच्या कारस्थानाचाय तज्ज्ञिताच्या बंधूधारांचाच हात होता. ते सर्व पकडले गेले अन् फांसी दिले गेले', अशी घोषणा करून टाकावी." प्रधानमन्त्र्याने गर्भिय आवाजात नगरपालकाला सांगितले.

"आपला निर्णय बरोबरच आहे, परंतु" नगरपालक पुढे काही बोलणार, इतक्यात प्रधानमन्त्र्याने विचारले, "आपल्या राज्याच्या रक्षणासाठी असंख्य माणसंही मारायला तुम्ही मागेपुढे पहाल? युद्धक्षेत्रात आपण हजारो शत्रुसैनिक मारत नाहीं? देशरक्षणासाठीच ना? हे कुठ तर शत्रुसैन्याही धोकादायक आहेत, मग तुमचा हा भंडोच

कशामाठी!"

"आता कुठल्याही परिस्थितीत माघार घेणार नाही मी." हुड त्वराने नगरपालक म्हणाला, "अणोव अन् मुशेम यांच्यात वैर आहे, हे तर सर्वांना माहीत आहे: ते एकमेकांना मुळांच आवडत नाहीत, पकें शत्रु आहेत ते. एण थाबलून लोकांना जरस्त स्पष्ट समजल तर देश क्षिप्रभिन्न होण्याचा धोका आहे. आता ज्यांना आपण कैद वेलं आहे, त्यांना सोडून दिले, तर ते या अफवा आणखी वाडवूनच पसरवतील; होय ना?" प्रधानमन्त्र्याने विचारले.

नगरपालक गर्भीतपणे म्हणाला, "आपण मस्यच बोललात!"

आता राजानेही आज्ञा दिली, "आज मध्यरात्रीच हे काम बंधडक अत्कून टाका."

नगरपालक राजा व मन्त्र्याला पुणाम करून तेथून तिथून गेला, राजभवनानून बाहेर

पडण्यापूर्वीच मुशेम नगरपालकाला दाटून म्हणाला, "असं ऐकल की कैद झालेला दलनायक या कारस्थानात साजं कायही गोबतो आहे! खरं आहे हे?" नगरपालक उत्तरला, "होय, तो अवंच बोलता."

"खोटं, साफ खोटं! त्याला मृत्युदंडच मिळायला हवा." मुशेम ओरडला,

त्याच्या या बोलण्याने नगरपालकही थोडा वेळ बबकून रोहिला. असा कपटी माणूस पुढे वारल्या देशाचा राजा वनाप्रार, घाचे त्याला फार दुःख वाटले.

मुशेमने पुन्हा विचारले, "दलनायकाच हे खोटं बोलणं महाराजांच्या कान्ते येत?"

"दलनायकाचा प्रत्येक शब्द महाराजांना स्तंभण, हे राजकर्मचारी म्हणून माझे कर्तव्य आहे, माझा धर्म आहे युवराज!" नगरपालक बोलला.

"महाराजांचो खरं मानलं ते?" मुशेमने

विचारले, "मी पाबळत काहीही सांगू शकत नाही." नगरपालकाने म्हटले.

"अच्छा, आता सांगा, की हे ऐकल्याबरोबर महाराज काय म्हणाले?" जोर देत सुशेमने विचारले.

"हे सांगणं कठीण आहे. पण होय, एक गोष्ट माहीत आहे मला. महाराजांनी असा निर्णय घेतलाय की, दलनायकांसहित ज्या कुटुंबी या कारस्थानात भाग घेतला, त्या सर्वांना मृत्युदण्ड देण्यात यावा."

"फार छान! महाराजांनी हा अद्वितीय निर्णय घेतलाय. फाईलंत, माझे पिता किती बिलेकी आहेत!" असे म्हणून तो आनन्दाने हाव्या वाजवू लागला.

नगरपालकाला आता मात्र हे असह्य वाटू लागले. पण स्वतःवर ताबा ठेवत तो

म्हणाला, "आपण बरोबर बोलतात युवराज!"

त्याच वेळी मगध-सेनापती राज-दर्शनासाठी जाता जाता तेथे पोचला. सुशेमला त्याने प्रणाम केला. नगरपालक सेनापतीला नमस्कार करत म्हणाला, "मी आपणाला भेटण्यासाठीच येत होतो.

'इथेच थांब, आता येतो मी.' असे म्हणून सेनापती पुढे जावू लागला. "असे ऐकल्या की महाराजांनी आपणाला अनुमेल बरोबरच येऊन त्यांना भेटायला सांगितले." असे म्हणून नगरपालकही सेनापतीच्या मागील भाग वेगाने जावू लागला.

त्यांना पहाताच महाराज म्हणाले, "आपण बरोबरच माझ्याकडे आलात, हे बरं झालं. तुमच्याशी काही जवळीक येतल्याच आहे; असा."

प्रधानमन्त्री, सेनापती व सुशेम आसनावर बसले. काही क्षणातच सुशेमकडे पहात राजा विन्दुसार म्हणाला, "मी जे ऐकलं, त्यावर विश्वास बसत नाहीय पुत्रा!"

"आपण काय ऐकलंत, हे मला काहीच माहीत नाही." सुशेम निर्लज्पणे बोलला. "तुम्हा या बोलण्यावरही विश्वास नाही मारता. मी काय नेवल्या हे तुला यांगलं माहीत आहे. मी आपल्या तोंडून काही बोलणार नाही; पण काळच काय ते सांगेल. काय करावला हवं, हे तोंच सांगेल. आपण आता चालू विषयावर बोलणं बरं. प्रधानमन्त्री आणि सेनापती यांचं मत आहे की आपल्याच सौमेवर असणाऱ्या मुख्य अद्वैतीची राजधानी अजिंठेने येथे एका युवराजाला राजप्रतिनिधी म्हणून

पाठवण वृत्ति होईल. तू आणि अशोक यांच्याशिवाय बागाळी कोणी घेऊन नाहीय, आणिही एक मुख्य गोष्ट आहे, नीट ऐक. आमची इच्छा आहे की, जोपर्यंत तुम्ही दोघ आपसातच सन्तुल्य विभागणार नाही, ताकाभावासारखे वागणार नाही, तोपर्यंत तुम्ही एकमेकांपासून दूर राहाणं बंद, राजपरिवाराला ते खेबखर होईल."

सुशेम गप्प राहिला. राजाले विचारले, "तू जाशील शुद्धिथिनीला?"

सुशेम अन्तरतः, "नाही, मी इथेच होणार."

"ज्येष्ठ पुत्र आहेस म्हणून प्रथम तुला निवडीचा अधिकार दिला. अशोकनं च निकडे जावं. तो माझी आज्ञा नकीच पाळेल. तू जाऊ शकतोस आता." राजाने म्हटल्यावर सुशेम तैथून निघून गेला. त्याला राम आला होता की, राजाच्या दृष्टीने तो सुवराज नसून केवळ ज्येष्ठ पुत्रच फक्त होता! वेगाने तो माहेर निघून गेला.

"महाराज, मला क्षमा करावून फक्त एकदाच सुवराज सुशेमाकडे घेतायची संधी

दिली जावी. या स्थितीत तेच मला वाचवू शकतील. मी कमलंही पाप केलेलं नाहीय. त्यांनी सांगितलं, तेच फक्त मी केले." कैदी इतनायक गद्यावया करू लागला, पाय पकडू लागला, दलनायकाबरोबरच बाकीच्या सभर कैद्यांमार्ही बंध स्थानी नेण्यास आले.

त्यांचे काकुळतीचे बोलणे ऐकून-ऐकून नगरपालक वासून गेला, तो त्यांना म्हणाला, "त्या युवराजांनीच तुम्हाला मुल्युदंड सुनावला आहे. तुम्ही आपले असेरचे क्षण मोजत असताना तुम्हाला छोटं संपादवी गरज नाही."

"जरा म्हणाला? सुवराज सुशेमानं मला मुल्युदंड दिला?" असे विचारत इतनायक विलाप करू लागला.

"त्यांचं असं म्हणणं आहे की तूच त्यांना कायस्थानात ओढलंस." नगरपालक म्हणाला, "देवा! हा काय अन्धपण? सुशेमाचा सर्वनाश होईल! माझ्यावर ओढवलला प्रसंग त्याच्यावरही ओढवेल." बन्न तो रडत असतानाच बध्यस्थानी त्याच्या गळ्यावर तलवारीचा वार झाला!

क्रमशः

मोठेपणा

दुसरे निधचवो विक्रमराजा पुन्हा झाडाकडे गेला. फाव्हीवर लटकणारे पेंत खात्री काढले आणि ते कांखवर अकून तो स्थानाची वाट चालू लागला. त्याबरोबर घेतावला वेताळ बोल्ड लागला, "राजा, ही ऐन मध्यरात्रीची वेळ आहे अन् शिवाय ही जागा म्हणजे स्मशान आहे! इथे भूनाशितांचा घतत निवास असतो. तू प्रत्येक वेळी जाणून घेय साधायचा अटोकाट प्रयत्न करत आहेस, पण प्रत्येक प्रयत्न वाया जात आहे. तरीही या पराजयाने नाखोव न होया, गुनद तू दुष्पर अुताहलं पुन्हा ध्येयसिद्धीसाठी तयार होतो आहेस. तुझा हा अधिक प्रयत्न खरोखर स्तुत्य आहे. पण माणसाची ज्ञान-अज्ञान, सत्य-असत्य पारखण्याची शक्ती लुप्त होते, साध्य-असाध्यच्या शोधात असफल होते, तेव्हा त्याचे प्रयत्न हट्टात परिवर्तित होण्याची शक्यता असते. थम व सहनशक्ती नडतेत

वेताळ कथा

तुह्यात पंडित ब्रह्मचारी लक्ष्मण दिगम गच्छन्, पण तुझा आवाज मात्र मोठा मधुर आहे जिपुस नगरीत रागी नावाच्या व्रामदु संगण विद्वान आहे त्यांच्याकडे ना न त तला संगीत शिकवतील "

गोपाल जिपुरानगरीया जे जून महाराष्ट्र
 भेटला. एक बाळक्या संगीत शिक्षकाना
 राणी त्याला म्हणाला, "शिष्या, त्या अर्धा
 तर सुस्वर आहे पण मला आश्चर्य वाटतं
 की तुझ्या तोंडून फक्त गोष्ट शब्दच बाहेर पडत
 आहेत, सुस्वर गाणी म्हणता येत नाहीत
 तुला. संगीत शिक्षकाचो योग्यता नव्यच
 नाही, पण तुम्ही ही सुंदर गोष्ट समज
 चित्रकलेत सफल होईल पण यकामनां सत्य
 नाचला एक मोठा चित्रकार आहे. गावाच्या
 आभूत तू चित्रकलेत पारंगत व्हायच प्रयत्न
 कर

एक आठवज्रभर गोपाश्रिता चित्रकला
 शिखिवायवा प्रयत्न कल्याणक नृपस्य न्याना
 म्हाणाला, “मित्रा, चित्रकलेतु कल्याणमाला
 असाधकी मरुत अमुते तौ ने नृपस्य पश्यन्ति,
 ते तस्यापि बारकल्याणसह भाववर्णित चित्रकला
 इव तत्रच चित्रवज्र चण्डालान् वारुः पञ्च
 र्मन्त्रा वल्लभ नृपि कल्पिता संस्मृति काही भाग्य
 नाहीये कापी दिवस कल्याणमाला वादत्रा
 अतः तत्र ताव हप दण्डाभागा भरपूर प्रयत्न
 कल्याणला इवत न्यानासा पादित्याचा मरुत
 आहं मरुत डीत रामासा न्यानाचा मरुत
 मरुतभागा आहं कृता दिवस नृप तस्या मरुत
 १६

अमर फल । न मारागधला गापाळला संकोच
हायला गापाळला आणली कुतंजता व्यस-
क्तता गापाळला विजयपुरला 'रामराम' केला.
न तमः आपण 'बोटा' भाणून वगूच
अवश्या गाता असे वाटून तो खूपने निराश
जाला

[illegible]

‘मां तुला भवतु करोति, शत्रुहं नकोस,
आनशस ह्यहोवी एकादो फांदी किवा दोरी
मिळने का हे पहाता,’^{११} गोपाळ त्याला धोर
इत म्हाणाना

वृक्षं त्वत्वं अथर्वस्यैवा फलं वाहं
मवां वो हृणत, तौ शपुस स्वत ब वाहेर
आनर अपि तौ सहृदा आपोवाप मानीते
महेत गत

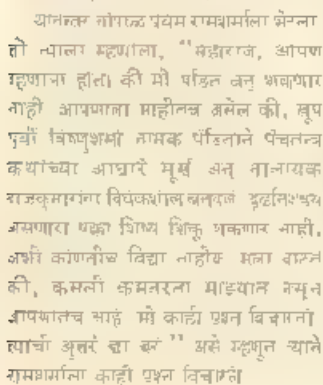
इत्यान काही शक्ती अग व्यान अमो
दिगन्त म साध्या गृहणासना जरीत
अ हृदय का हातास गोपाळन त्याना
अ अर्चने त्रिपराते

१. मागसे असते मरणाच्या, मी पण,
मरणाचा असून माझात काही अडचण नाही
आहे. मरणाचे दिवशी एकाद्या चामल्या
मागमनात एक इच्छा मी पूर्ण करत असतो
त्यासाठी मलाच एक खंडा निर्माण करून

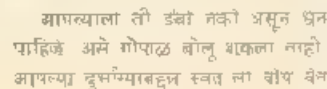
त्यातून ओसरून रहातां मी जो कार्पा चंगला
 श्राव्यवानं असलं, तो श्रापसुकच यतो माझ्या
 वर पात्र रच ना साव मी न पदभास
 बोल, काय पाहिले तुला

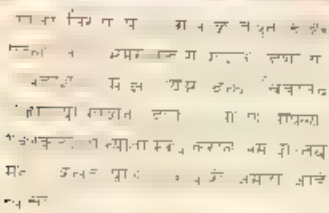
खोल धवाम घन गापाळ म्हणाला, "मोठा
 भन् घनवान भाषूस न्यायवी मास्री दळ्या
 आहे त्यासाठी हस्त हेजे प्रचल केले भो."
 नंतर सत्याशाना न्याने आपली हाककन
 सांगितली.

आता मोघाळना पटले की राणा राज
मोठा भाषस' झालो आहोन आ मायगणना

॥ अथ श्रुत्वा भस्मरानन्दका चैतन्य आगतं
संभ्रमं न न दाक्षयणी अतिशय आनन्दित होत
॥ २२ ॥ “आध्यासाय स्वा सहोन्नतं

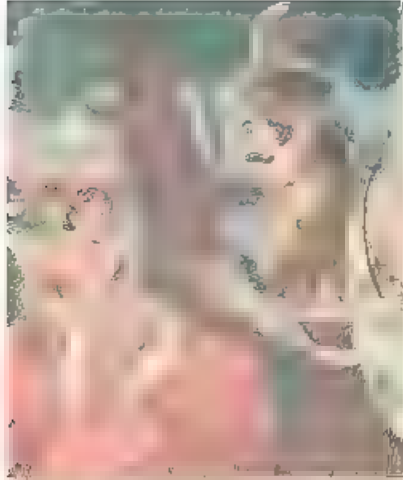
כ

32

द्विक्रम महाराज "मन्याशान गोपाललाल आशिर्वाद देअन महल की, मोठमोठ्या पंडितलाला हा हापण्याशी शस्त्री अन् सामर्थ्य

बेदाद्वय राजस्य रौतं भंगं करण्यत यमन्या
 इत्यत्र अत्र रौतं भंगं करण्यत यमन्या
 इत्यत्र अत्र रौतं भंगं करण्यत यमन्या

[illegible]

त्याच्या बलाचा उपयोग करून घ्यावा लागेल. त्याच्या बलाचा उपयोग करून घ्यावा लागेल. त्याच्या बलाचा उपयोग करून घ्यावा लागेल.

वाटने की तु गरीब आहेस, पण काळजी नको कर. तुझे भविष्य खुलत आहे. किरीटकुल आहे.

किरीट दिवसभरा नव्या अरण्यासाठी गगनाचाच विचार करत राहिला. पहाटे घटाटे त्याला स्वप्नान असे दिमल की आपल्या डोक्यावर रत्नमंचित मुकुट झळकत आहे. काळाने सडवडत ना शाण झाला. डोक्याने आरवण पळू येत होते.

स्वप्न खरी होऊन असे त्याचे धागांतर म्हणत असत. त्याने ते नोजणे आणवले. पण काव गावात राहत तो राजा

कसा बळगती? त्याने शाव ५१ १३२ २ ३

प्रत्येकदा आपले शत्रू काढून तो राजधानीकडे निघाला. तीन वर्षांनी राजा चालून चौथ्या दिवशी आपला राजधानीत पोचला. आता गावातून चौदावी फक्त तीनच माणी वर आन वष भूक लागलेली अन्नधान्याने तो अन्नधान्याने एका सालावळीत रोला.

त्याबद्दी ओळीत तम ५१ १३२ २ ३ प्रवाश्यांना एक म्हारादी आजो पणवर जेवणायला वाटून होती, तिने किराकलत फ नाणे घेतले. अन् एका वे ५१ १३२ २ ३ गावासाठी एका केलीच्या पानावर जेवण वाटून नव्य अन्न. त्याच्या व ५१ १३२ २ ३ असत त्यातला एकलून झु. त्याच्या विचार आगला, "आजीबाई तुमच्या चहापात्रात का काळजीच्या मेषा का म्हणून? मेषाच्या व ५१ १३२ २ ३ आलो, तेंव्हा म्हणाला होतात की तमचा राजा विधारी गळवामुळे आजारी आहे व अन्न बरे नाही जाले का?"

मोल श्वास आहत आजबाई म्हणत, लोकारच्या राज्याच्या राजवैद्यच्या कपत आमचे महाराज वाचले, सावा त्याच्या गरजेर कल्ल्या लडावी निन्ता शुभो आहे. पुवर्णा नेहमी एकाच प्रकारचे स्वप्न पडत असत, असं ऐकलंय स्वप्नात तिला दिमलं ऊं ना रोज ज्या सदिरात जाते तिथे सान अनचागा एक विधारी माप तिला झगणार झाल्यार एक तरुण तिथे येथून तिला व ५१ १३२ २ ३ कितीतरी मागण्या नाकारल्या लोकार निचा हट्ट आहे की प्रत्यक्षात तिला रा रात वाचवेल, तेंव्हा ती त्याच्याशीच निघा

वाटने

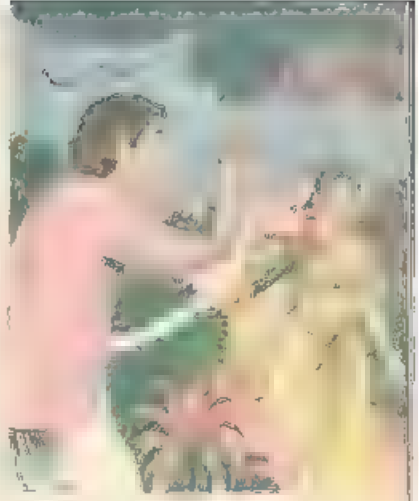
काल रा आपल्याची गोष्ट अशी की, मंदिरावर भाग्य आजपयले तिला एकादा आगता माधरा गाडुळसुद्धा कधी आडळत नव्हत.

पुवर्णाद रात आपण निघत आला होना आता आपण 'रात जिंकला आम वातल, त्याच्या आनन्वाला सीमा भुरली नाही. धरामरा देवण भुरकुन तो एकाद्या गाडुळसुद्धा जिंकला निघाला. त्याने तारा सावाला व कधी साफळ्यावर 'आपल्याला पणारा रात काळलेली, काळ्या रागाचा, दिननिपाण माप हवा असल्याचं मागितले.

'माग देईन मी, पण त्यासाठी मला दोन मर्णा ५१ १३२ २ ३' असे दाखू म्हणाला. तिघात अमरुता शंकरा दोन माणी किरीटने त्याच्या हाता व मला अन्न हीफलीत बन्द असलेली माप व ५१ १३२ २ ३ मंदिराच्या लोंगरावर चढला. त्या जागे ५१ १३२ २ ३ तपून तो येणाऱ्या लोकारावर निरुत लागला.

थोड्या वेळान दोन तरुणी मंदिराची वाट घेईन परगण्या त्याला दिसल्या. पण त्यान स्वराण ल्हान पुवर्णा हाभून तडाहळु थोर दाट लागला. अन् त्याला दिमल व ५१ १३२ २ ३ समजात येत येत. व ५१ १३२ २ ३ तवड इत जाच विरिण वाचलाय. आप तिच्या आगता फक्त ५१ १३२ २ ३ लोकार पणारा त गोणत निघाळला. दुगायाच क्षण हाडीतून चागल इतर पडून किरीटन मग धकडून दुखा पेजला.

गणपत वेळीत पुवर्णास सावरली अन् निरिन्ता सडत म्हणाला. 'अहाहा' माझ ल्हान मग निघा ५१ १३२ २ ३ तुम्हीच माझे पती

वाटने

'हे आपण काय म्हणत आहात? स्वराणी ५१ १३२ २ ३' अन् काही काहीच माहीत तमच्याचा अन् आपणत किममत विचारले.

पुवर्णास त्याला आगण गोत्र पहात असलेल्या स्वप्नाबद्दल मागितले. नंतर आपला निर्णय सांगत ती म्हणाली, 'मला संप्रदेश पामून वाचवणाराशीच निवाड करायची आण्य घेतली आहे मी. आपण नसला तका दिलाल तर अन्मधर मला अविवाहितच व्हावं लागेल,' खोसला ५१ १३२ २ ३ ती रुडू लागली.

किरीटने आनर्दावतार होत तिच ५१ १३२ २ ३ पकडला. नंतर दवीच्या मन्दिगत जाळत पुजाव्यत दिलेल डाव एकमेकांच्या राख्यान घातले व ते गर्जनाती वयले किरीटका हात

वाटने

३५

पकडून धुवणशी होवर अन्तर लागली, ही घटना किराटला म्हणजेच माणवाने वाटत होती, वर वधू होणे हे खाणावडीची मूलकीण म्हाताऱ्या आजीकडे आले आता कळ विनोद सांगू शकतो

'हो काय? इथे कं घेऊन आलीस मला?' किराटने आश्चर्याने विचारले

युवराणी हसत म्हणाली, 'खूप बुनी बाय आहे. माणसानेच्या पुढून कुठल्यान सोडून घेतले. वार वारीचीत होणे मी तेव्हा जमनीवर उभून भाकाड पसळण रडत होते तो, मध्यरात्र नुसते पहान होते पण माझी प्रेक्षणास काणच रक्ती नाही ती आज्ञांना सादर रुड्याच धारण आणले आणि आपल्यावरून मला घेऊन गेली मला पाहून ताच माझ पालन पोषण करत आली आहे. खूप प्रेमान वाडवत तिन मला

म्हणजे तू युवराणी व्हेस' 'गोधळून त्याने विवाहाने, 'माझे नावच युवराणी आहे ती शका कळानी' युवराणीने आश्चर्याने विचारले

'तु अजय आज्ञांदाईची फाळली-असतील, तर ही समकदाय घेत कशा

वापरताना' 'किराटने विचारले

त्याच्या पुढूनवर खळखळून येत होती म्हणाली, 'मी या देशाच्या राजासमोर उभारून राहिली आहे फार घेस आहे त्यांचे त्याचे त्याचे मला कधी कधी आपली नकल

स्वयंपाकान मग असल्याने हा सारा सवाद गेल्या अन् ही पण कळाली, बाहेर येऊन ती म्हणाली, 'या युवराणी आता माझ्या शरीरात शक्ति लागू र हिमरी, ही खाणावळ आता मला जवळपास होती वईत

युवराणी आजीला म्हणाली, 'या युवराणी बालेच्या लप्याच्या वयात पृथ्वीवर आली न? तुला वाटते की वाम नस होईल की नाही? काळजी घेऊन ती ना आता खूप'

निचा मालमुल्चा घेत आजी म्हणाली 'वाता युवराणी वळत वू 'रापो' वरपो' राणी'

अन्तर्गतणे वगायला आभार घेता किराटला गवसला तोही खूप होत म्हणाली 'या लप्यामुळे माझ स्वप्नीही सत्कार जात राणी चा नवरा राजा च अमली ना

सोनेरी क्षण - १४

१. ला. १५४ उजव्या अन्तर्गतणे अन्तर्गतणे १५४
बनकले डॉबरे लांब खडक
मण्डारनचाराचा 'मि. अन्तर्गतणे' अन्तर्गतणे
एक वास्तव रत्नगत आणि लाखो वयात
कटीत हात आता आणि सदाचार
होतात अन्तर्गतणे इल्ल्यामुळे मिलाक वाहे उकाळी
समाप्त

जगात हे काटे आडकळ?

२. सन १९५४ आकाराने १५४
कोडा
३. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

४. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

५. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

६. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

७. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

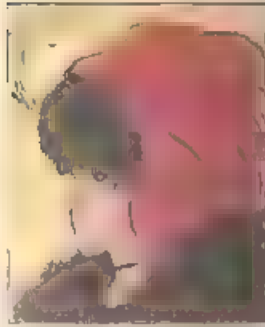
८. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

९. १५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४
१५४ १५४ १५४ १५४ १५४ १५४

जेव्हा दारुणता ओठ, पात पातव आणलीही एक
चेंहरा लपवतला आहे. कोण वर तो?

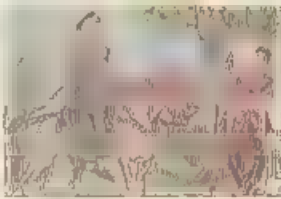
२. सायकलसाठी खूप वेळाने सायकल चालक
आहे. त्या विचारातले विचाराने काय करू देतो
आतं कोणती?

कथा - कांडे

या भाषेतून एक चक जाह कोणती?

सम्राटाचे
आचार्य

ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत

ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
ज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत

१. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
२. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
३. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
४. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
५. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत
६. यादवराज्याच्या अंतर्गत अंतर्गत

अशाच अशा अशाच

अशाच

अशाच अशाच अशाच अशाच अशाच अशाच

गंमतीचे प्रश्न

आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता

आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता
आता याच आता

अ) कृतिरूप

१. याच आता याच आता
२. याच आता याच आता
३. याच आता याच आता
४. याच आता याच आता
५. याच आता याच आता
६. याच आता याच आता

१. याच आता याच आता
२. याच आता याच आता
३. याच आता याच आता
४. याच आता याच आता
५. याच आता याच आता
६. याच आता याच आता

१. याच आता याच आता
२. याच आता याच आता
३. याच आता याच आता
४. याच आता याच आता
५. याच आता याच आता
६. याच आता याच आता

आपण चित्र

चार सोप्या कमांनी आपण रंगनी 'P' मधरातून झकाम घुवढ काढु घेऊ. पहा कसे ते

सोनेरी क्षण - १३ ची अनुने

अशात कुठ?

१. रशिया फारसाला तोंडकडस मणे
२. हावस्तानासोत वित्तुद्वयड
३. माफिका (माजुट विलिमाजारी) बुरुर टोशाभिया
४. वियात्नाम ब्रह्मादेश
५. मधेपकतीम अधिस्तन ते मी

चित्रकडे

आधिकेच्या वंशनामध वाचन तयारत

चित्र - कोडे

१. सोहो धर्मदया २. चीन इजिप्ट ३. जर्मनी ४. डॉनल्डिपु ५. सिंगापूर
६. मंडेन ७. मिवातमान ८. मंडाकार

शंभवांचे प्रश्न

१. मज्जा वैसे आसि पाव केने एक पाव पन्नाय पैशांच लाई
२. कपड बासिज आहे
३. कुटुंबात एकुण सहा मायस आहेत
४. घालतगडच ते लायकले वसन तरी गरिबोवला होनेन
५. घोन पित्रान्त एकाव वेळी वने मर तोंड तिकट काढावी लागतील निमनिमळे तेने तर पहा

६. २५ वें पाव सोडे अन्नासि त्यामदच

काद या

महाभारत

पां प्ता ७ धाराणां बापवे वर्त पूर्ण द्वात

आय वान इन्द्रासे पांडवाच्या कल्याणाचे

६ २. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

७ ३. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

८ ४. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

९ ५. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१० ६. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

११ ७. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१२ ८. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१३ ९. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१४ १०. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१५ ११. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१६ १२. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१७ १३. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१८ १४. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

१९ १५. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

२० १६. पांडवां कर्णाकडे जावचे ठरवले त्याला

की अर्जुनाकडूनच मदतीस.

"अर्जुना, अर्जुना दत्त येवून अर्जुना

कलात, इतकच मला वृष दाल पा आपले

वन पाठधारासाठी ब्राह्मणाची इच्छा हावला

मला अर्जुना हाणार ताही या दानधर्मपणामुळे

सला या लोकान कीर्ती मिळालेली आहे या

स्थितीत पत्यस देवदत्त माझ्याकडे येवून दान

आणणार असतील, तर मी नकार कला देईन?

कवचमुळे मला दानांच नफाहीन, त्यामुळे

माझी कीर्ती आणतील वाईत अन् पांडवांची

मत्त अपलोती होईल कीर्तीच ताकाही

हाली, तर नंतर जगण्यात तरी काय लाभ?

"वेडा कुठचा शरीरच जाले ताही, की

क्रोतांगी काय दणधर्मा? तो तर प्रैताचा

अलंकार झाला पुत्र अन् अर्जुनाचे युद्ध तर

नकी हाणतच जोपर्यंत कवचकुंडल आहेत,

तोपर्यंत तुम काहीच नुकरात करू शकणार

नाही अले इन्द्रा त्याच्याबरोबर आले वंहा

च याच पार्श्वस्थीनं के देव नकोम”
सुनित पुन्हा समतपस

“इडा क्षम कर मला बाह्याणान
इतून गत पायितन तर पुण्याई दीर्घा ह
माझ कतव्य आहे कवचकुंडलां शिवायच मा
जुताना पराजित करू शकतो, परशुराम
आम दावाचाय इला विचला असें माझ्या
जवळ आहेत.” कर्ण विश्वासपूर्वक
म्हणाला

“ह तुझे हृदय अमन तर एक काम
का इच्छावळ एक अमोघ शक्ती आहे
स्वभावाने शक्तीही वृ या शक्तीने माह
शक्यतेने शक्तीला गहवर परत आणल्याबुडे
थोडे, चक्र कवचकुंडलं मर्माले तव्हा तु तों
जरी मरून पडू न शकते की तु
अनुतालाही साहू शकशील.” सूर्य म्हणाला.

इतक्यात कर्ण जागा झाला. सकाळ
झालेली होती. तो इद्राच्या आगमनाची वाट
पाहू लागला. दारोज तो मध्यान्ह समयी
सूर्याची अुपालना संपवून बाह्याणांना दाने देत
आहे आज त्यावेळीच इन्द्राने बाह्याणवेळात
येथून अिक्षादेही म्हणत

कर्णाने स्वयंनिर्वाह त्याचा गुजा करून
विचारले, “बाह्याणां कय देवु पी
मुम्हाना सुंदर सिवा इत्यान सुपौत्र जगांन
हन्” असेप मशकूत गणी पाहिलेन बोवा
काय हव?”

“पुत्र मला गोंपेकी काहीन नका तुझी
सहज कवचकुंडल कापून ? इन्द्राने दान
मागितले

“बाह्याणवर, हो तर माझे प्राणरक्षक
आहेन त्यांच्या विषय वमर आहे मागा
ना” कर्ण चिगडपूर्वक म्हणाला

“नाही, माझा मल कवचकुंडलच
हवीन इन्द्र आगुहाने म्हणाला कर्ण
हसला अंत म्हणाला “मला सधूक आहे,
तुम्ही तर देवन्ड अहान तुम्हामाश्रया
देवांनाच तर माझ्यास रक्षय सामान्य
माणसाना दान द्यायच पण अूनत स्वतःच
दान मागायला बालात? बरं दिसत नाही
तुम्हाना कवचकुंडल दिने न शक्यकृत
नकाच पराजित होईन मो अणकीने हाईल
माझी न्वा न्वा श्क्षक्य न नाही मला आपली
अदभूत शक्ती प्रदान करा कर्णाने मागणी
करी

इन्द्र म्हणाला “आपली शक्ती अवश्य
इईन मो तुज पण तु त्याद्वारे फक्त एकाच
माणसाची हरया करू शकशील. त्याचा

एकदा प्रयोग केलास की ती त्या माणसाचा
संहार करून परत माझ्याकडेच येईल कवळ
बाहे?”

“माझा केवळ एकच शत्रु आहे. त्याला
माणस म्हणून एकदाच छेदय आहे.” कर्ण
म्हणाल “तला गालान आले तला पा
शक्तीने अर्जुनाना मारायच आहे पण तोंपराने
कृष्ण त्याच्या बातला आहे तोंपराने त्याला
माणस तुला शक्य झणत नाही एक शत्रु
तुझान स्व तुझे प्राण संकटात अमतीन,
तुझे शोभाय निष्कळ होतेंत, तव्हांच फक्त
हो शक्ती अुपयोगीत माण. सामान्य
माणसांवर तिचा प्रयोग करशील तर तो
तुझाच प्राण वईल” “म्हान त्याला मातभ-
मारांचा इशारा दिला,

कवचकुंडल कापल्यावर आपले शरीर
विकृत विसू गय अशी इच्छा अर्जुनाने येत
करी इन्द्राने तो मान्य केला, कर्णाने
इन्द्राकडेन शक्ती प्रदान केली आणि शोषवी
कवचकुंडल कापून दिनी

कर्णाने कवचकुंडल दान विनयाच
समजव्यावर पाडवाना फार अगस्त झाला
कर्ण महाबली असल्याचे न जणून होत,
जन्मजात कवचकुंडले त्याच्याजवळ अछेपर्यंत
तो पोंजेकथच होना मनामन त्यांना इन्द्राच
आभार नल कौशल्यांना मात्र हे कळत-यावर
सुत कायले इन्द्राच्या पार कर्तव्येन कर्तव्य
ते गेला कळ शक्य, कि इव अगुत्ता अमन
वृष्ण्या तो कळ शक्य

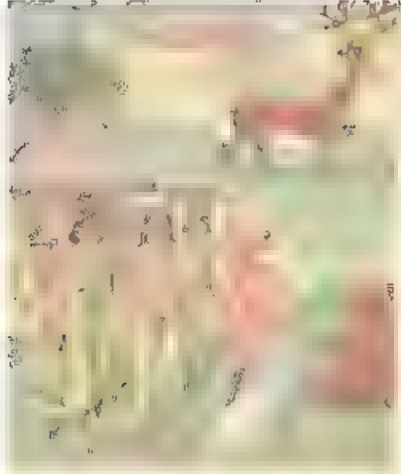
पाचव द्वैतवनार अमनाना एक बाह्याण
धावत येथून त्याला म्हणू लागला, मा
आपले यज्ञोपवीत एका फांदीला अडकवले

होत. इतक्यात एक सांबर येजून तिला
आपले शरीर वासू लागले, माझं यज्ञोपवीत
त्याच्या शिंगात अडकले अन् त्यासह ते पळून
गेले त्याबाबत मी बहिष्कार्य करू शकणार
नाही. कृपा करून मला हे परत मिळवून
द्या,

पाडव तावडतोड सांबरामागे समजून
त्याच्यावर बाणांचा वर्षाव करू लागले पण
एकाही बाणाचा त्याला स्पर्श होईना. पहाता
पहाता सांबर घनदाट अरण्यात नाहीस
झाले.

पाडव धकले; त्यांना लक्षाव सागली
थकव्यामुळे ते एका शाखासाली बसले, तेव्हा
तकुन म्हणाला, “आपण सकट झेलत
आहोत, असं वाटतय की यांचा कधी अन्तःच
होणार नाही. काय कारण बसावं कळत

नाहीच."

धर्मराज म्हणाला, "पूर्व जन्मी आपण काही पाप केली असलीच, तर त्याच फळ आहे हे आपल्याला राम महान केल्याच लागलं."

द्वीपरीला ज्या दिवशी मधेन बालाचल गेलं त्याच त्रिवर्षी या...
...भी तसं केलं नाही, च्यामुळेच हात...
...महान आपलं" श्रीम बोलला.

जेठनासा कुणी नेडला

शत्रुपत...

...

...

...

...

...

...

...

...

राज तकुलला अहेशून म्हणाला,

"आपल्या मरणात तहात लागली आहे, जरा या झाडावरून कुठे पाणी आहे का ते बघ आनं भाव्यात भरून घ्या"

तकुलने झाडावरून पाहिले की खऱ्या एक मरोवर आहे आपली तहात भावळ बरोबर पाणी आणण्यासाठी तो तिकडे

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

गंगा मैदान पर निर्मित एक गाँव है
 मोरवा बंधुओं और अंग भाई के वंश
 १, २०० साल पुरानी १६ वर्ष का काम करने
 है मंदिर पूर्ण करने, व्यापारों वाली वकालत
 रुपये धर्म शास्त्र
 कलाओं पर निर्मित एक गाँव है
 मंदिरों में सब मंदिरों के वंश
 गंगा नदी के वंश में वंश में वंश में
 शास्त्रों के वंश में वंश में वंश में
 कलाओं पर निर्मित एक गाँव है
 मंदिरों में सब मंदिरों के वंश
 गंगा नदी के वंश में वंश में वंश में

मं पाणि चिंतमुक्ते त्वाची भूक नाहंशा
 यानां मर यवव आहे, तर देवून लाभून
 न २ ५ १ या विचाराने त्याने साष्ट
 ५ रा १ १ पाहिलेही नाही, तो रहस्य
 ११-११ आणि देवाही हाथून निघेच धवून

संवरला; आता थोरही वाटला, तो बेंडर होऊन इळूइळू वेटाच्या आतल्या भागात पायी चालत राहिला, पण राक्षसाचा कूडे पडा लागला नाही, अंधार वाटला वाटला तो एका फळझाडाच्या पदरशात थांबला आणि भोल भोल तिथेच झोपला.

चौथ्या दिवशी सकाळीच झुडून तो पुन्हा पायी चालू लागला. मध्यान्ह समयी तो वेटाच्या मध्यावर पोचला, तिथे दिसलेल्या दृश्याने त्याचे मन भीतीने थरकापले!

विशात भशा सापट जशी हाडांचा एक लांबलचक सापळा पडलेला होता. त्याच्या आकारपकाराची वैशिष्ट्ये त्याने निरखून पाहिली आणि ठरवले की तो राक्षसद्वीपाच्या विचित्र राजसाचाच अस्विपंजर असला पाहिजे, त्याच्या डोक्यातून आनंदाष्टु झळ

लागले. हात जोडून त्याने परमेश्वराला नमन केले.

गरीबाने ठरवले की राक्षस महान गेल्यामुळे आता वेटावर फगला पोका भुरका नाहीत, त्याचे शैव गाडने, झालांनी फळे तोडून तो खात राहिला.

पाचव्या दिवशी दुपारी त्याला आपणही एक विचित्र दृश्य दिसले, एका विशाल वृक्षाखाली अगणित हिरें, वैदूर्य, अनमोल रत्ने, मोती, सोन्याचे दागिने इ. चें ढोंग पळलेले होते.

इतका मोठा खनिजा पाहून गरीबाना मोठेच आश्चर्य झाले. लगला वाटले की, इथे अंतराणाच्या व्यापाऱ्यांना, नावल्यांना मारून लुटलेले हे राक्षसांचे धन असावे, राक्षसासुतून मरणाच्या मार्गमांची त्यांना दया आली, तिथेच बसून तो बराच वेळ विचार करत राहिला. मंतर समुद्रतटावर जाऊन आघातपदार्थाच्या दोन थेंब्या मोफक्या करून घेऊन आला, त्या थेंब्यांमधे जमेत तितके सोने च रले त्याने भरली, हे काम करत असताना वाटे बोटल्यामुळे त्याचे दोन्ही हात बळमो झाले, पण त्याची पर्या न करता त्याने आपले काम पूर्ण केले, त्याने परत फिरायला विचार केला, तेव्हा पोहोचला अंतरावर पळलेल्या एका वामद्वीपाच्या धैलीने त्याचे लक्ष वेधले.

तांबडतोच हवाताच्या धैत्या खाली देवू नमस्काराची शैली त्याने अचकली, अचकून पाहिली तेव्हा त्याला डोळे दिवण्यापेक्षा एक झगमगीत छोट्यासा मणी त्यात आढळला, तो हातात घेऊन फिरवून त्याने नोट निरखून पाहिला. बस, त्या मण्याच्या केवळ स्पर्शानेच

त्याचे जखमी हात लवळतोच बरे झाले, थोडीशी सुखही कूडे राहिली नव्हती! त्याचे कातडे पर्वत झाले! त्या वैचित्र्यामुळे हरलून त्याने तो मणी इतर किरकोळ जखमांवरही ठेवून पाहिला, त्या खुणाही तांबडतोच नाहीत झाल्या!

आता गरीबाच्या आनंदाना पुरावर भुरका नाही, देवाजवळ आपली कृतज्ञता व्यक्त करून त्याने मणी पुन्हा धैलीत नोट ठेवला, आता तो सर्व धैल्यासह समुद्रतटावर पोचला.

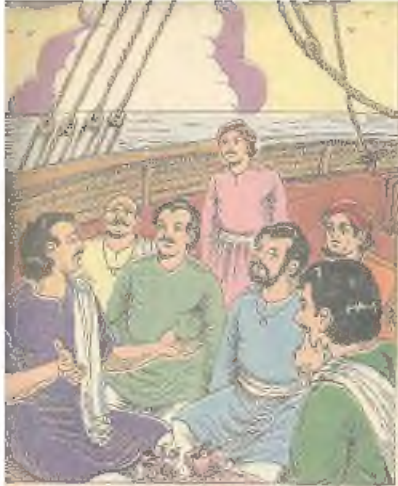
या पल्लवानांतर चार दिनांनी तटापासून दुरवर एक मोठे व्यापारी जहाज इळूइळू घांमला वेगाने टावीकडे जाताना त्याला दिसले, तो किनाऱ्यावर थांबत, मोदकत आपला दुपटा हलवत त्याची दृष्टी आकर्षित जहाजाचा प्रचल करत राहिला, कोठ्या वेळाने जहाजाच्या जहाज यांजवले आणि गरीबाला त्याच्या भावांसह वर चढवून घेतले. जहाज पुढे चालू लागले.

जहाजातल्या लोकांनी त्याला घेऊन आतुरतेने विचारायला सुरुवात केली, "साहेब, कोण आहात आपण? त्या राक्षसद्वीपावर पाऊल ठेवायचे नाहीस कोणी करता नाही, कारण एकटेच तिथे येनात, आणि तेही शकं सामान घेऊन? हे कसं शक्य झालं?" ते इतरांवर बसून विचारत राहिले.

गरीबाने खोल श्वास घेतला. विचारल्या प्रश्नांना काय अन् कशी उत्तरे द्यायची, हे त्याने पहिल्यापासून ठरवून ठेवले होते, तो अचकला, "अज्या माणसांतो, माझं नाव शिवदास आहे, मी कुर्पातच देशाचा व्यापारी

आहे, छूप दिवसांची समुद्री व्यापार करून लाभो कमवायची माझी इच्छा होती. पण माझे दोस्त मला अडवत राहिले, ते म्हणत, "समुद्री व्यापार जोखणीचा असतो, कधी-कधी तर लाभ सोड, पण भांडवलही घालवून लागतं." तरीही मी निराश नाही झालो. माझी अशा अपुरी नाही राहिली. एक दिवस माझ्या एका धनेवान बालमित्राला म्हणालो, "बोणो काहीही म्हणो, समुद्री व्यापार करावची माझी पार इच्छा आहे. ती पुरी करूनच राहीन, जाबबधवा भांडवल ताहीय माझ्याजवळ. कर्ज घेतलं, तर कुणास डकड, परत कस शकून की नाही - या भयाने पाय माग घेत आलो, कोणी मला जास्तीत जास्त धन देऊन मदत केली, तर आठवडाभर राक्षस द्वीपावर रहायची अटही कबूल करीन."

तो मित्र भरल्या माहसी गोष्टींवर मरत असतो - हे मला साहीत होतं, म्हणून मी त्यामा आपली इच्छा सांगितली, त्यान तासडतोच मला हवं तेवढं घन दायचं कबूल केलं. त्यानं आपला वायदा पुराही केला. खाचपदाचं आणि इतर सामग्री देवून मला या बेटावर अनुरवतं. आमच्या वायदानुसार तिथून बाहेर वायची जबाबदारी माझ्यावरच होती. या बेटावर येवून दहा दिवस जाते. सगळे दिवस भुलक्या लियेच हातावर हात देवून बसून राहिलो. एकादी चौका येईल म्हणून वाट पाहिली. त्या परमेश्वराची प्रार्थना करत राहिलो. तुम्ही आल्यानं आज माझं धाम्यं अजुळलं."

गरीबाची आत्मकथा ऐकून लोकांनी आश्चर्य प्रकट करत म्हटले, "दहा दिवस

राक्षसद्वीपावर राहूनही वाचलात? विश्वास नाही असत माझा, बेटावर सरंच राक्षस आहे का?"

"मला काय माहीत? मी तर किनाऱ्यापासून दहा फुटही आत शिरलो नाही. आतूनही मला कसली हालचाल कळली नाही." शिवदास म्हणवणारा गरीब बोलला. जहाजावर जितकी मायसं होती, ती सर्वत्रण 'बेटावर राक्षस निवून आहे की मेला' - याची चर्चा करू लागली. त्याचं मरण आपसूक ओढवलं की कोणी त्याला मारले?

गरीबाने मोठ्या चातुर्याने विषय बदलला आणि तोच जहाज व त्यावरील लोकांची विचारपूस करू लागला.

जे जहाज गरीबाचा देश कुंभनसच्या जवळच्याच मार्तण देशाचे एक व्यापारी जहाज होते. वारेत ते चार-पाच बेटांवर थांबत सिंहल देशी बाणार होते. जहाजातल्या सर्व व्यापाऱ्यांच्यात मणिकुंडल हा सर्वात मोठा व्यापारी होता. गरीबाचं मन त्याच्याकडे आकृष्ट झालं. त्या भाषापासून तो मणिकुंडलच्या आसपासच राहू लागला. आणि त्याच्याकडून व्यापाराची रहस्ये शिकू लागला.

असे दिवस जात राहिले व जहाज नारिकेल नावाच्या लहानशा द्वीपावर थांबले. "शिवदास, इथे नारळ, खोबरेल अन् काव्याच्या बनवलेल्या वस्तु स्वस्त मिळतात. आपण ज्या ज्या बेटांवर जाणार आहोत, त्यात सिंहल देशातही या वस्तुंना मोठी मागणी असते." कुंडलने त्याला शिकवले.

गरीब ताबडतोड त्याच्याबरोबर बेटावर

गेली आणि दोघांनीही मिळून खूप वस्तु खरीदून जहाजावर सुरक्षित ठेवल्या.

यानंतर व्यापारी कामासाठी ते बेटात फिरत असताना मणिकुंडलच्या पायाला वगडाची ठीकर बसली अन् तो अमिनीवर पडला. जखमेच्या वेदनेमुळे त्याला ज़ोप येईना. अंधारजावर पडून वृक्ष बदलत असताना त्याला दिसले की, एक माणूस आपल्याजवळ बसलेला आहे. दिव्याची वात मोठी करत त्याने विचारलं, "शर शिवदास! अर्ध्या रात्री इथे कसा तू?"

गरीब धीम्या आवाजात म्हणाला, "तुमची बेदना पाहून मला राहवेना. निमिदभर यांबा." त्याने मणिकुंडलची पट्टी सोडली, आपल्या कपड्यात लपवलेला मणी बाहेर काढला अन् तो जखमेवर ठेवला. दुमऱ्याच क्षणी मणिकुंडलचे दुखणे थांबलं! आश्चर्याने त्याने विचारलं, "शिवदास, काय प्रकार आहे हा? तू खराच व्यापारी आहेस का?"

गरीब थोडा वेळ संकोच करत राहिला, रूपा बसना. नंतर म्हणाला, "असल्या प्रणाला तोंड दावं लागेल, म्हणूनच इतके

दिवस मी याचा अुपयोग केला नाही. पण तुमचं दुःख मला पहावेना. म्हणून आता हे काम केले मी." मणिकुंडलचं हात धरत तो म्हणाला, "महाराज, आपण वयानं, अनुभवानं माझ्यापेक्षा मोठे आहान, चांगले आहात! माझ्या गत जीवनाबद्दल काही विचारू नका, माझ्या चालू स्थितीला कारण असणाऱ्या व्यक्तीला सर्व माहितीचावर मगच बाकी सर्वांना सांगायची माझी इच्छा आहे. एक विषय मात्र सगळी मी तुम्हाला. तेहमीच मी परमेश्वरावर विश्वास ठेवना, पुढेही ठेवीन, माझा जडल विश्वास आहे की, भगवान माणसाच्या कपाळी जे निहितं, तेच वडत, पुढेही घडेल. माझा हा विश्वासच माझ्या चालू स्थितीला कारण आहे. माझ्या व्यापारीजीवनाचे आपणच माझे पहिले गुरू आहात. माझ्यावर विश्वास ठेवा, अन् आशिर्वाद द्या." अन् मणिकुंडलला त्याने हात जोडून नमस्कार केला.

आश्चर्याने त्याचे सर्व बोलणे ऐकून मणिकुंडलने त्याच्या डोक्यावर हात ठेवून त्याला आशिर्वाद दिला.

(पुढील अंकी समाप्त)

जितकं धन, तितकाय उपचार

एका गावात सोमशेखर नावाचा धनिक मारगूस होता, आसपास त्याच्याइतका प्रेक्षेवाला कोणीच नव्हता. तरीही तो कधी कोणाला मदत करायला पुढे होत नसे, एक नेबरचा कंजुष होता तो, अक्षया हातात तो कावळाही हाकलत नसे!

असा हा कंजुष प्राणी एकदा डोक्याच्या मागाराने बरल झाला. डोक्याची आग होत राहून, मारस पाणी गळू लागले. त्यामुळे त्याचे डोकंही दुखू लागले, पाय कापू लागले, डोक्याचा नोट दिभेमासही झाले!

जवळच्या मावो एक वैद्य रहात असे. थूप तुशार, प्रसिद्ध वैद्य होता तो. त्याची औषध रामबाण ठरत, रोगी तक्की बरा होई त्या औषधांनी. दुसरा कोणी वैद्य त्याच्यापुढे निवू शकत नसे, सर्वत्र त्याची तारीफ होत असे.

चा वैद्याला एक विशेष गुण होता, रोम्यारी परीक्षा तो स्वतः करी, त्याच्या खगळ्या

परिस्थितीची माहिती करून घेई अन् नेंगरच औषध देई, पैसेही चंगालेच वसूल करी तो. मरीवानाही तो औषध देई, पण त्याची ऐपत पाहून त्याच्याकडून पैसे घेई, धनिकांकडून कोवळाकुल जरा मारलेच वसूली करी.

कंजुष सोमशेखर या वैद्याकडून नाराज असे. एकदा आजारो असताना त्याने या वैद्याकडून उपचार करवता, त्याने पान्याकडून पुरेपूर वसूली केली. अग्य अग्य नमस्चान मुकाट्याने स्वतः वैद्याला लेवडी घळम घिती होती.

माता मोमशेखरला डोक्याचा उपचार करावचा, तर या वैद्याकडे जाणे धन होतं. कारण आसपस वुटे दुसरा वैद्य मळताच. आता पान्याकडून इलाज करवायचा, तर मोठी रक्कम द्यावी लागणार!

मोमशेखरने एक जुपाय शोधला, नरीच वनून वैद्याकडे जायचं ठरवतं घालतं. मग त्याने

घाटके उगडे अंगावर घातले; एका मळकाच्या कुचा पंचा डोक्याला बांधला, जेनात दोन आणे घातले अन् नेंगडत लंगडत वैद्याकडे गेला. आपल्या वेष्टभूषला अनुरूप भाषा वापरत त्याने आपल्या व्याधीची माहिती देतून दोतोराने इलाज करायची पैद्याला पित्तती केला.

"मी तुझ्यावर अपचार करीन; नक्की बरा होशील तु. माझ्या अपचाराने तुझा आजार पार नाहीसा होईल. घाबरू नकोस, पण मी सांगितल्याप्रमाणेच तत्तोजत करावं लागेल. चार मुळे त्राणून त्याचे गोल-गोल काप कर. त्यावर मोठे शिपडस को पाणी सुटेल, त्या पाण्यात हिंग भिस्कुन ते पी. नंतर झुलले मुख्यपे तुज्जे झुलत वाळवून रात्री ते खात जा. अर्जात चमी वाळोव दिवस हा इलाज केलास, तर तुझा आजार ह्रमवर होईल बव!" वैद्याने सांगितले.

मोमशेखरने घरी गजून चाळीस दिवस वैद्याने सांगितल्याप्रमाणे केले, पण हा अपचार फसव टाकतून, तुच्छ वाटू लागला. मुख्यपे मोठे घातलेले पाणी हिंग घातून प्यायचं अन् वाळलेले मुख्यपे तुकडे खायचे, हे मार रोज त्वादिष्ट भोजन चापणाराला कसे आयडशात? तरीही त्याने मोठ्या तिकरात निवम पाळून वाळीस दिवस वैद्याने सांगितलेचं पय्य घेतले.

मोमशेखरच्या अपचाराची मुदत संपल्या-बरोबर त्याने रुचकर पदार्थ अन् मिष्टान्न भरपूर खायला सुरुवात केली. बरेच दिवस तारस खाण खाल्ल्यामुळे त्याने हे सर्व जास्तच खाई. त्याची पचनशक्ती कमी झाली; त्याला खूब महान्त तारू लागली, पोटा अतिशय दुखू लागले. आता 'तुला' वैद्याचे पाय थरायची पाळी आली.

पुन्हा पूर्वीचा वेष्ट घाण कळत, पुरचुंडीत

दोन आणे बांधून तो वैद्यकडे गेला. जुना आजार माजून आता त्या सुरु झाल्याच त्याने सांगितले.

वैद्याने सोमशेखरची नाडीपरीक्षा करून म्हटले, "पंचवू शकला नाहीस इतके झालेस तरी काय तू? जे खाहस, ते कळले म्हणजेच औषध देईन मी.

"लाडू घाले" सोमशेखर बोलला.

तुझ्या या स्थितीवरून स्पष्ट कळतंय, की तू नुपसे लाडू खाहेस. "कुठे खाहेस इतके" वैद्याने जोर देत विचारले.

विषय बदलल्याच्या अहसाने सोमशेखर पोट धरत म्हणाला, "वैद्यजी, पोटदुखी सहन होत नाहीय मला! अगोदर औषध द्या, ते घेतले की, हे मार कम घडले ते सम्येन."

"तुला ज्यान लाडू खायला घातले, तो

नकी कागला श्रीमन्त असणार, तो माणूस कोण, हे जोवर तू सागत नाहीस, तोवर औषध घ्यायचा प्रयत्नच नाही. अपचार करायची माझी हीच पद्धत आहे. ज्याने खायला घालून घालून तुला आजारी पडले, तो काय आवाऱ्याच्या हलाबासाशी पैसे नाही देऊ शकणार?" वैद्य नाराजीने म्हणाला.

"सोमशेखरच त्याने नाव आहे. मी काम करत होतो त्याच्याकडे. बरेच दिवस गेले, म्हणून काल त्यांना भेटायला गेलो. त्यांनी लाडू दिले अन् मी 'नको' म्हणू शकलो नाही. ते लाडू देत राहिले आणि मी खात राहिलो." सोमशेखरने सांगितले.

"मग आताच त्यांच्याकडे जा आणि पन्नास रुपये घेऊन ये. या औषधाची किंमत पन्नास रुपये आहे. तू परत घेईपर्यंत औषध तयार ठेवलो मी." वैद्य म्हणाला.

"वैद्यजी हे तर चुकीचं आहे न? त्यांचे लाडू चांगले पोटभर खाहे अन् त्यामुळे आजारी पडलो, तर त्यांची काय चुक? आनाराच्या हलाबासाशी त्यांच्याकडे पैसे कसे मागू? साऱ्याच्याने नाही बाबा होणार ते!" सोमशेखर म्हणाला.

तुझ्याकडून जमणार नसेल, तर मी स्वतःच मागून वसूल करीन. असे म्हणत वैद्याने सोमशेखरच्या तोंडात पूर्ण टाकले अन् पाणी पाजले. तो त्याला म्हणाला की, 'तुम अजोर्ण अवकाश बरे होईल, आता तू जाऊ शकतोस.'

तोंडात पूर्ण घातल्याबरोबर सोमशेखरच्या तोंडाची आग होऊ लागली, जोन घराबह जागली अन् येथ्या वेळू लागल्या. काम

निश्चय झाले. आपण बहिरे झालो, अस त्याला वाटू लागले. ताबडतोब त्याला घरी जायचं अन् त्यामुळे तो बरभर बराकडे जाऊ लागला. चालवेनासे झाल्यामुळे तो एका दादाबाबांनी बसला आणि तोंड ओघटून पाहिले. इतक्या अवधीत वैद्य सोमशेखरच्या घरी पोचला. तिथे त्याला तो बाहेर गेला असून केव्हाही परत येण्याची शक्यता असल्याचं कळले. म्हणून तो सोमशेखरची वाट पहात तिथेच बसून राहिला.

गोंड्या वेळाने सोमशेखर घळपडत, धपापत, मोठ्या बुकिस्तीने घरी पोचला. त्याने तिथे बसलेल्या वैद्याला अचानक पाहिले अन् पायसल, "आपण? इथं?" असं म्हणत बुर्चीवर बसला.

वैद्याने त्याला ओळखले त्याच्या नश्यात आले, की घनवान सोमशेखरच बरीच रोगी बनून आपल्याकडे औषधासाठी आला होता. सोमशेखरचं वागणे त्याला फार खटकले. पोड्याशा पैशासाठी माणूस पायरी सोडून इतका खाली येईल असं त्याला वाटतं नव्हतं. लाचार, बरीच माणूस पैसे देऊ शकला नाही, तर त्यासारंगे सबळ कारण असतं, त्याचं

कारिद्रय अन् निवृत्ता असतं. वैद्याने आता निश्चय केला की, या कंजूष घनिकाकडून भरपूर पैसे काढूनच वाखवीन, त्याला चांगला धडा शिकवून राहीन. कंजुषपणा एका मर्यादितपर्यंत ठीक असेल, पण कंजुषपणाचं नाटक करणं, हा अपराध आहे. या अपराधाबद्दल अपराध्याला शिक्षा मिळायलाच हवी.

वैद्य नाराजीने म्हणाला, "मला पहिल्या-पासूनच तुझ्या खोटेपणाचा संशय होता कारण हा आजार नेहमीत करणाऱ्या गरीबांना होतच नाही! तू डोक्याची तक्रार घेऊन आलास तेव्हा तुला गरीब समजून देशी औषधच दिलं होतं, तुझ्यासारख्या लोकांवर देशी औषधाचा परिणाम होतच नाही; त्यांना रुचकर लेह, सुगंधी तैलपन आणि तेल हवं, तुमच्या अजीर्णाचं औषधही निराळं असतं. पैशाची चिंता करू नकोस, दिव्य औषध भरलेली आहेत. गोंड्या रोगासाठी रुचकर औषधांची गरज असते."

वैद्याने सोमशेखरकडून खूप पैसे वसूल केले. महाराजी औषधं दिली अन् त्याच्यावर इलाज केला.

